

Nærings- og fiskeridepartementet
postmottak@nfd.dep.noVår ref.:
REGDeres ref.:
24/658Dato:
15. mars 2024

Innspill til stortingsmelding om gründere og oppstartsbedrifter

Tekna – Teknisk naturvitenskapelig forening er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 106 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Viser til Nærings- og fiskeridepartementets brev av 1. februar 2024 med referanse 24/658 hvor det inviteres til å komme med innspill til regjeringens arbeid med stortingsmelding om gründere og oppstartsbedrifter.

Det må legges til rette for en kunnskapsøkonomi som bygger på forskning, innovasjon og teknologiutvikling. Eksisterende næringer må igjennom en grønn og digital omstilling og nye næringer må bygge opp under dette. Skal vi lykkes må vi få fram de gode idéene og løfte fram nye bedrifter. Disse er et viktig bidrag til økt verdiskaping og arbeidsplasser, og ikke minst løsninger som styrker konkurransekraften til norsk næringsliv.

Det er positivt at regjeringen setter søkelyset på behovene til norske oppstartsselskaper og gründere. Tekna ønsker å bidra til dette. Vi har hentet innspill fra medlemmer og tillitsvalgte som jobber i en oppstartsbedrift eller som har startet sin egen bedrift.

Tilgang på kompetanse

Alle virksomheter opplever i dag en sterk konkurranse etter kompetanse. Kompetansebehovsutvalget beskriver i sin delrapport situasjonen slik: *Generelt sett er det knapphet på både arbeidskraft og kompetanse i det norske arbeidsmarkedet, og yrkesgruppene som det er behov for i den grønne omstillingen, er sterkt etterspurt i arbeidsmarkedet generelt.*¹ I NHOs

¹ Kompetansebehovsutvalgets delrapport <https://kompetansebehovsutvalget.no/wp-content/uploads/2023/09/KBU-temarapport-2023.pdf>

kompetansebarometer svarer 51 prosent av virksomheter under 10 ansatte at de har et udekket kompetansebehov.

For at ikke kompetanse skal bli en flaskehals for oppstartsbedrifters mulighet til å vokse og utvikle seg, så må tilbudet av kompetanse som er etterspurt styrkes.

Teknologisk og naturvitenskapelig kompetanse er helt sentral for å lykkes i det grønne skiftet og den digitale omstillingen. Knapphet på kritisk arbeidskraft betyr at vi må løse oppgavene på en mer effektiv måte basert på nye teknologier, digitalisering og solid naturvitenskapelig kompetanse.

Kompetansebehovsutvalgets delrapport peker på et stort behov for teknologisk og realfaglig kompetanse.

Tekna mener vi må ha et høyt trykk på de teknologiske og naturvitenskapelige fagområdene – fra grunnskolen og opp til høyere utdanning.

Den økte arbeidsgiveravgiften på inntekt over 850 000 kr treffer også oppstarts- og vekstbedrifter.

Dette endrer på bedriftenes rammevilkår. Til eksempel, utfordrer den økte avgiften oppstartsbedriftenes forutsigbarhet i forhold til kapital og kostander. For oppstartsbedrifter som har reist nødvendig kapital hos investorer før den ekstra avgiften kom, kan nå ha fått endrede kostander mot den finansieringen de har mottatt med tanke på å utvikle produktet eller tjenesten sin. De må i verste fall ut å hente mer penger i investormiljøene. Dette er endringer i rammevilkårene som kan gi store utslag for små bedrifter.

En rapport gjennomført av Vista analyse peker på følgende virkninger av avgiften:

- Lønnsomme prosjekter og virksomheter blir ulønnsomme
- Arbeidsoppgaver flyttes til utlandet
- Arbeidstakere erstattes av maskiner og teknologi
- Arbeidstakere med høy kompetanse erstattes av lavere kompetanse

Rapporten peker spesielt på oppstartsbedrifter når man ser den økte avgiften i sammenheng med at den har bidratt til å endre forventningene og skape usikkerhet for hva avgiften vil være i framtiden. Denne usikkerheten kan gi utslag for beslutninger som gjøres i næringslivet. Rapporten peker på oppstartsbedrifter som eksempel: *bedrifters beslutninger om igangsetting av nye prosjekter og potensielle gründeres beslutninger om å starte nye bedrifter.*²

Tekna mener den økte arbeidsgiveravgiften på inntekt over 850 000 kr må fjernes.

² Sett inn lenke

Et brukerorientert virkemiddelapparat

Det næringsrettede virkemiddelapparatet spiller en viktig rolle i å legge til rette for FoU, etablering, vekst, skalering og eksport. Gründere og oppstartsbedrifter har ulike behov knyttet til hvor i etableringsløpet de er, fra etablering til internasjonalisering og eksport. Virkemiddelapparatet må kunne svare opp de ulike behovene.

En gjentagende tilbakemelding er at det næringsrettede virkemiddelapparatet i større grad må legge til rette for gründere og oppstartsbedrifter med lite erfaring av å bruke virkemiddelapparatet.

Tekna mener at det er viktig at det jobbes for følgende:

- Å styrke brukervennligheten og tilgjengelighet til det næringsrettede virkemiddelapparatet må være førsteprioritet. Det oppleves som krevende å navigere mellom de ulike aktørene og finne fram til riktig virkemiddel. Prosjektet «En dør inn» må gjennomføres.
- At det er forholdsmessighet mellom innsats og resultat. Terskelen oppleves som høy for å sette seg inn i prosessene og risiko for å ikke få midler er høye, selv med gode hjelpeordninger. Det er ikke nødvendigvis slik at flere skal få godkjent sine prosjekter, men det bør være et mål å redusere ressursbruken for søkerne. Større transparens på framdrift og status i søknadsbehandlingen er også etterspurt fra våre medlemmer. Det må også være et mål å få ned behandlingstiden.
- Å ha behovet til brukerne i fokus. Til eksempel kan for sterke føringer i utlysninger bidra til at bedrifter justerer sine innovasjonsstrategier for å passe inn i disse rammene, heller enn å forfølge det som kan være mest lønnsomt eller innovativt.
- Samhandling og helhetlig tenkning på tvers av virkemiddelapparatet må til. Det må sikres at virkemiddelsystemet henger sammen med brukerreisen, fra oppstarts- til eksportbedrift. Muligheter som ligger på tvers av virkemiddelapparatet må tydeliggjøres.

Tekna mener ambisjonene for arbeidet med virkemiddelapparatet 2.0 og «En dør inn» må opprettholdes og prosjektet fullføres.

Tekna mener de siste års store kutt i Forskningsrådets driftsbevilgninger svekker virksomhetens mulighet til å ivareta dets oppgaver på en god måte.

Effektiv drift av Forskningsrådet er viktig, men nedbemanningsprosessen i Forskningsrådet det siste året har resultert i en reduksjon på mellom 90 og 100 årsverk. Det tilsvarer mer enn hver femte stilling. Dette betyr at Forskningsrådet har mistet spisskompetanse på flere viktige områder i løpet av 2023. Rådets mulighet til å spille en nøkkelrolle i det norske forskningssystemet er dermed klart svekket.

Tekna ber regjeringen sikre at Forskningsrådet og de andre virkemiddelaktørene har tilstrekkelig med midler til å ivareta sine oppgaver på en god måte.

Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPN) er et treffsikkert tiltak for å stimulere til forskningsaktivitet i bedrifter og FoU-miljøer. Dette er prosjekter også oppstartsbedrifter deltar i. For oppstartsbedrifter gir slike prosjekter mulighet til å bygge nettverk, vokse og drive videre utvikling av produkt eller tjenester.

Forskningsrådet har de siste årene mottatt svært mange søknader til IPN og har måttet avvise mange prosjekter med høyest karakter. De næringsrettede forskningsmidlene bidrar også til å utløse private midler til forskning. Tekna mener disse ordningene er viktige for å oppnå regjeringens mål om at forskning og utvikling i næringslivet skal utgjøre to prosent av BNP innen 2030 og det man ønsker å oppnå i Grønt industriløft.

Tekna mener bevilgningene til ordningen Innovasjonsprosjekter i næringslivet (IPN) må styrkes gitt interessen fra næringslivet.

Klyngene våre utgjør en avgjørende infrastruktur for at Norge skal lykkes med sine ambisjoner innen næringsutvikling, regional utvikling og eksport. For å lykkes må også oppstartsbedrifter ha tilgang til gode og relevante testfasiliteter, miljøer og kompetansenettverk. Klynger, katapulter og inkubatorer er rigget for å kunne gi dette tilbudet.

Tekna mener det er viktig med langsiktige rammevilkår til klynger, katapulter og inkubatorer. Disse utgjør en viktig infrastruktur for oppstartsselskaper.

Offentlige anskaffelser

Det offentlige handler varer og tjenester for om lag 740 mrd. Kroner årlig. Dette gir en betydelig markedsmakt. Regjeringens arbeid med å tydeliggjøre reglene med tanke på samfunnshensyn – som klima og miljø – og forenkling av reglene for både små og store anskaffelser er viktig. Dette arbeidet må også vektlegges å tilgjengeliggjøre anskaffelser til små og store aktører.

Tekna mener det er viktig å legge til rette for at små og mellomstore bedrifter kan tilby sine varer og tjenester i offentlige anbudsprosesser.

Offentlige innkjøp må skje gjennom forhandlingsløsninger som i større grad baseres på tidlig dialog mellom offentlige innkjøpere og private leverandører for å bedre kunne identifisere nye og innovative produkter og løsninger. Forskning og utvikling bør også vektlegges i en helhetlig vurdering av anbud.

Flere av Teknas medlemmer peker på at StartOff-ordningen som et viktig program for å tilgjengeliggjøre offentlige anskaffelser til oppstartsselskaper. Ordningen ble avvirket i statsbudsjettet for 2024.

Tekna mener det allerede i revidert statsbudsjett må bevilges midler til nye prosjekter i StartOff-ordningen.

Leverandørutviklingsprogrammet (LUP) er et viktig verktøy for innovative offentlige anskaffelser og for å engasjere markedet i å finne de beste løsningene. I følge LUP er 37 prosent av bedriftene som blir tildelt kontrakt i innovative anskaffelser (enten alene eller i konsortium med andre), og hvor LUP har bistått i prosessen, startet opp 0-5 år før de ble tildelt kontrakt.

Tekna mener Leverandørutviklingsprogrammet (LUP) må utvikles videre og styrke innrettingen mot oppstartsselskaper.

Tilgang på kapital

Det er viktig med gode rammebetingelser for å styrke gründere og oppstartsbedrifters tilgang til kapital. Disse har behov for ulike typer kapital til ulike stadier i utviklingen av bedriften. Mye av tiden til gründere og oppstartsselskaper handler om å få tak i kapital som er villig til å investere.

Såkornfond er viktige kilde til kapital i svært tidlig fase i et selskap. Spesielt for teknologiselskaper som er i en startfase og nødvendigvis ikke har en ferdigutviklet teknologi. Dette er selskaper som har viktige bidrag inn mot den grønne og digitale omstillingen. Tilgangen til risikovillig kapital i tidligfase må styrkes. Det bør ses på mulighetene for at eksisterende finansieringsordninger kan gå inn i tidligfase, slik som Nysnø og Investinor.

Tekna mener det er viktig å legge til rette for risikovillig skaleringskapital og bistand i forhold til skaleringskompetanse. Tekna mener videre at mandatene til Investinor og Nysnø bør vurderes, for å se om de i tilstrekkelig grad investerer i gründere og oppstartsbedrifter.

Mange oppstarts- og vekstselskaper opplever overgangsfasen fra å ha utviklet et nytt produkt eller tjeneste til et kommersielt produkt som krevende. Det må sees på hvordan virkemiddelapparatet kan bistå bedriftene som er i denne fasen («dødens dal»).

Tekna mener det må belyses hvordan virkemiddelapparatet i større grad kan bistå oppstartsbedrifter som er i kommersialiseringsfasen.

De regionale forskningsfondene (RFF) ble avvirket i statsbudsjettet for 2024. Disse fondene har vært en viktig brikke i innovasjonssystemet og har hatt stor betydning for flere aktørers FOU-innsats og muligheter for utvikling av ny næringsvirksomhet. At disse midlene nå forsvinner, vil ramme mindre regionale forprosjekt i små- og mellomstore bedrifter. Oppstartsbedriftene har behov for bistand fra forskere for å få frem løsninger og salgsargumenter kjapt. Ved bortfallet av RFF har de mindre tilskuddene som oppstartsbedriftene har behov for på veien mot de større midlene falt bort.

Tekna mener det må sees på alternativer til RFF. Å styrke fylkeskommunenes forskningsmobiliseringsmidler kan være en mulighet for å stimulere til innovasjon og FoU i små og mellomstore bedrifter.

Vi trenger en god forståelse for hvordan vi bygger ny industri og næringer som både bidrar med eksportverdi og arbeidsplasser. I denne sammenheng må vi også ha en bedre innsikt i hvordan vi skal få fram nyetableringer av teknologi- og kompetansebedrifter med lang utviklingstid og hvordan man skal få disse til å vokse.

Tekna mener stortingsmeldingen må belyse hvordan vi best kan legge til rette for oppstartsbedrifter med lange utviklingsløp (10 – 20 år).

Norge deltar i *Digital Europe Programme* (DIGITAL) som er EUs investerings- og kapasitetsbyggingsprogram for digital omstilling og bruk av innovative digitale teknologier i samfunnet og næringslivet.

Digital Europe utgjør en viktig infrastruktur for både små og mellomstore bedrifter. Som del av DIGITAL er det opprettet et nettverk av digitale innovasjonsnav (*European Digital Innovation Hubs*, EDIH). Disse skal bistå med digital transformasjon i offentlig sektor og hos små og mellomstore bedrifter. Norge fikk på plass nasjonal finansiering av to EDIHer høsten 2023.

Fortsatt er det et uforløst potensial for Norge i Digital Europe. Virksomhetene søker på prosjekter som lyses ut. Dersom de får prosjektet, finansierer EU 50 prosent av arbeidet. Den resterende finansieringen må de stå for selv. Det må sees på muligheten for å etablere en nasjonal ordning med matching kapital slik flere andre deltakerland har.

Tekna mener det må etableres en strategi for å styrke Norges deltakelse i Digital Europe slik at vi får mest mulig forskning igjen. I tillegg må det komme på plass en nasjonal medfinansieringsordning.

Kvinnelig entreprenørskap

Det er positivt at regjeringen med denne stortingsmeldingen ønsker å fremme kvinnelig entreprenørskap. Som en arbeidstakerforening, er Tekna opptatt av at arbeidslivet skal være inkluderes og gjenspeile mangfoldet i samfunnet generelt – også for oppstartsselskapene.

Tekna mener meldingen bør se på hvordan ulike grupper er representert i gründerstatistikken, og hva som eventuelt er hindrene for en eventuelt svak representasjon.

Dersom vi skal lykkes med å bedre kjønnsrepresentasjon arbeidslivet, må vi tilrettelegge for at flere kvinner kan bli gründere. Det er et problem for likestillingen i arbeidslivet at tre ganger så mange menn som kvinner velger å bli gründere i Norge. En rekke studier peker på at kjønnsgapet i entreprenørskap skyldes ulik preferanse med hensyn til viljen til å ta økonomisk

risiko.³ Enkelte studier rapporterer at kvinnelige entreprenører har mer risikoavers enn mannlige entreprenører.⁴

Tekna mener at regjeringen må redusere risikoen ved å starte opp egen virksomhet igjennom å sikre gode rammebetingelser i form av skatte-, velferds- og pensjonsordninger slik at flere kvinner kan drive egen virksomhet.

De aller fleste yrkesaktive er i et ansettelsesforhold hos en arbeidsgiver. Det å starte en egen bedrift kan oppleves som fremmed og utfordrende. Å tilgjengeliggjøre erfaringer og kompetanse fra andre som har startet egne selskaper kan derfor være et viktig bidrag. Rollemodeller brukes blant annet i arbeidet mot det kjønnsdelte utdanningsvalg, slik som i det nasjonale prosjektet «Jenter og teknologi».

Mulige tiltak for å øke kunnskapen og vise mulighetene:

- Kommunikasjon og holdningsskapende aktiviteter.
- Bygge kvinnelige rollemodeller som er gründere.
- Mulighet for å ha praksis i et oppstartsselskap.

Tekna mener det må fremmes kunnskap som kan bidra til å vise mulighetene for den enkelte ved å starte egen bedrift for å stimulere til mangfold, og styrke bevisstheten om gründerskap og kapitaltilgang.

Med vennlig hilsen

Line Henriette Holten
generalsekretær

³ Markussen, S. & Røed, K. (2017). The gender gap in entrepreneurship: The role of peer effects. *Journal of Economic Behaviour & Organization*, 134, 356-373

⁴ Humbert, A. L. & Brindley, C. (2015). Challenging the concept of risk in relation to women's entrepreneurship. *Gender in Management: An International Journal*, 20(1), 2-25